

REVISTA REVISTELOR

„Manuscriptum”

gizorului a stimulat intuiția criticului și, nu rareori, dăm peste disociații surprinzătoare; recitirea evidențiază noi relații posibile între personaje prin evaluarea îndrăzneță a unor simple sugestii sau indicații din paranteze. În acest sens, prin subcapitolul „Vizionarii”, Bogdan Ulmu abordează o latură nouă a universului cehovian. Unul dintre vizionari ar fi Treplev din *Pescărușul*, dar, așa cum observă autorul, poate fi numit astfel numai în planul esteticului, fiindcă nu pretinde să revoluționeze structurile sociale, ci lumea teatrului. „Ce înseamnă personaje vii? — se întreabă el. Nu trebuie să înfățișăm viața așa cum ar trebui să fie, ci cum ne-o închipuim în visurile noastre!”. Un vizionar mai radical, în comparație cu, de pildă, pragmaticul Astrov (din *Unchiul Vanea*), este Trofimov din *Livada cu vișini*. Acesta chiar presimte sosirea unei lumi noi: „Întotdeauna, zi și noapte, sufletul meu a fost plin de presimțiri nelămurite. Eu presimt fericirea, o văd!”. Observațiile lui Bogdan Ulmu se bazează pe această permanentă și tragică pendulare a personajelor între dorința lor secretă ori manifestă de a rupe cu o viață anostă și elanul mereu ratat de a-și croi un destin nou. Așa încât nu le rămâne decât obsedanta întrebare: „Când se va termina cu viața asta nenorocită și lipsită de sens?!”; rostită de un personaj din *Livada cu vișini*. Ultimul subcapitol, „Însemnări pentru o spectacologie cehoviană”, este, de fapt, un conspect despre spectacolele cehoviene, cuprinzând și puncte de vedere proprii.

Al doilea capitol, „Alte cupluri”, este o extensie a acelorași idei la alte piese. „Care ar fi paradoxul teatrului lui Caragiale?” se întreabă Bogdan Ulmu, formulând și un răspuns, pe baza preocupărilor regiei din ultimele două decenii: „Acela că, deși din fraza sa nu se poate schimba nici o virgulă, fiecare exeget (literar sau scenic) se trezește în fața unei terifiante libertăți interpretative”. În acest sens sînt aduse în discuție diferitele modalități de transcriere scenică a *Noptii furtunoase*, autorul formulând și punctul său de vedere regizoral asupra condiției personajelor și a cuplurilor. Din aceeași perspectivă, întîlnim observații pertinente referitoare la *Deșteptarea primăverii* de Wedekind și *Hedda Gabler* de Ibsen.

„Caiete de regie” este o carte incitantă, iar autorul ei, un critic talentat, cu un program interesant, de foarte multe ori original, viu și îndrăzneț.

Romulus DIACONESCU

Și numerele 61 și 62 ale revistei trimestriale de istorie literară *Manuscriptum* editată de Muzeul literaturii române întăresc convingerea că prestigioasa publicație inițiată de Perpessicius aduce servicii importante repertoriului național.

Pieseile inedite, mereu răsărind, spectaculos, din umbra arhivelor, întregesc capitolul rezervat teatrului în istoria noastră literară. În 16 ani, revista *Manuscriptum* a sporit fișele unor dramaturgi ca V. Alecsandri, G. Banițiu, N. Iorga, V. Voiculescu, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Radu Stanca, Anton Holban, Gib Mihăescu, și revelațiile sînt departe de a conțeni.

În *Jurul Thaliei* se structurează sumarul numărului 61, număr tematic cum au fost și precedentele aflate sub semnul Poeziei, al Prozei, al Poetului Național... Lidia Munteanu comunică manuscrisul piesei *Nae Niculae* de G. Ciprian, cu premiera în 1928. Fragmente publicase însuși autorul în volumul său memorialistic. *Măscărici și mizgălici* (1958, 1965). G. Ciprian și-a iubit această comedie burlescă, pe care a scris-o și a regizat-o în aburii entuziasmului iscat de *Omul cu mîrtoaga*. Atenție, însă, premiera de la Teatrul „Regina Maria” din 1928 cu *Nae Niculae* n-a urmat premierei cu *Capul de rățoi*, această excelentă comedie jucîndu-se abia în 1940!

De la Victor Ion Popa au rămas, cum se știe, numeroase inedite. Vicu Mîndra, Ștefan Cristea, Virgil Petrovici s-au dedicat, prin ani, cunoașterii depline a acestui mare animator, despre care nu se vorbește încăjuns. Ileana Encu identifică în arhiva Muzeului Literaturii Române o replică modernă la schema narativă a celebrului basm de Ch. Perrault „Cenușăreasa”, adaptare în românește de Victor Ion Popa — 1932”, este o schiță didactică, localizată în ambianța familială a micii burghezii bovarice. Învîing cînstea, devotamentul, hărnicia, trăsături morale elogiote în versuri savuroase, cu rimă plină, ușor memorabile, pentru actori tineri, cu care neobositul V. I. Popa plănuia întocmirea unor echipe volante. Asemenea texte ne duc cu gîndul la tot ceea ce a făcut acest dăruit om pentru educația artistică a nevoiașilor periferiei, a sătenilor.

Prea devreme plecat dintre noi, Radu Stanca nu este, totuși, un uitat. Două volume de teatru, un volum de eseuri, altul, masiv, de versuri, îl mențin viu pe acest neliniștit al creației care s-a dorit — reușind în parte să fie — un dramaturg însemnat. A scris cincisprezece piese, zece formând sumarele volumelor din 1968 și 1985. Din ineditele rămase, Ioana Lipoveanu, excelenta editoare a dramaturgului, comunică piesa *Greva femeilor*, scrisă în 1945, caracterizată de ea, în prefața volumului de teatru din anul trecut, drept o scriere „cu un umor mai gros, mai plebeian”. Cele trei acte ale comediei — tipărite în numerele 61 și 62 ale revistei — s-ar încadra mai degrabă în categoria deloc neglijabilă, deși neomologată, a „teatrului de amuzament”, scris cel mai adesea pentru buna petrecere a unui grup rafinat de amici.

Între 1925 și 1929, un fin om de cultură pe care l-am avut, Marcu Beza, a făcut, dezinteresat, oficiul de reprezentant, în țară, al intereselor dramaturgului G. B. Shaw. Corespondența dintre Shaw și Marcu Beza se publică la rubrica *Scritori străini în arhive românești*. Este momentul când, din creația clasicului autor, românii cunosc pe scenă *Cezar și Cleopatra*, *Dilema Doctorului*, *Sfânta Ioana*. Sînt implicate nume de seamă: Liviu Rebreanu, Elvira Popescu, Maria Filotti. Mesajele epistolare degajă o vădită simpatie pentru românii, pentru mobila lor dorință de a aprofunda valorile universale contemporane. (Feste un deceniu, alt dramaturg însemnat, E. O'Neill, va fi în corespondență cu Petru Comarnescu, traducătorul teatrului său. Scrisorile vor iradia același cald interes pentru viața teatrală românească.)

La centenarul nașterii lui Mihail Sorbul, revista consacră numeroase pagini, din cele 192 ale numărului 62, cunoașterii a ceea ce încă mai rămăsese în cartoaiele dramaturgului.

Grupajul se deschide cu un vibrant *Cuvînt de pomenire* al confratelui cu nostalgice amintiri din Bălcești Topologului, Paul Everac. Sînt gânduri exprimate la *Rotonda dramaturgilor* amenajată la gospodăria montană de la Podul Dimbovicioarei. E demn de toată lauda gestul lui Paul Everac de a-și cinși înaintașii într-un spațiu evocator amenajat cu aleasă pricepere în cuprinsul casei sale.

Respectînd voința scriitorului, soția, Angela Sorbul, dă luminii tiparului, la această cifră aniversară, piesa în trei ac-

te și un epilog *Americanca*, scrisă în 1961. Comedia se citește în raza istoriei literare.

Subiectul e marcat de tarele sociologismului propriu unei bune părți a literaturii dramatice din acea perioadă. Neputînd rezista ispitei de a-și revedea locurile natale, sosește de peste ocean Monange Pierson. În casa fostei doici, unde trage, este matoră la tandrele eforturi ale „tovarășului fii”, Brățuleț, ca „tovarășa mamă” (apelativele sînt rostite cu fermitate!) să-și revizuiască atitudinea socială. Traiul, ca excursionistă, la marginea pitorescă a Capitalei, o încîntă pe frumoasa nevestă de senator, tot mai rușinată de condiția ei de femeie cu bani. Mereu sub priviri cu luminoasele chipuri al inginerului de tip nou Brățuleț și frunțașei în producție Pușa, doamna Pierson, fosta Angela Munteanu, trăiește drama trezirii la realitate.

Se va întoarce, vremelnic, lângă soțul milionar. Revine, însă, definitiv, acasă, după ce demascase din interiorul ei lumea capitalului. Așteaptă, cu emoție, să păsească pe porțile unei fabrici, pentru calificare. Într-o criză de generozitate, infamul soț imperialist abandonat „mi-a făcut cadou și 100.000 de dolari”, desigur „în afară de toate lucrurile ce-mi aparținneau”.

Piesa *Americanca* e o încercare de a investiga realități sociale cu totul inedite pentru septuagenarul mereu surizător, boem cu finețe, causeur strălucit înțrîzînd în lungi suete despre umbre dragi, egal cu sine o lungă viață trăită deplin, în ceroul artiștilor.

Chiar epistolele de tinerețe adresate protectorului său, esteticianul Mihail Dragomirescu, epistole publicate și ele aniversar, întăresc imaginea unui bărbat căutînd măsura lucrurilor pentru o existență a cărei unică grijă să rămîna creația.

Nu putem pune punct acestor note, fără a preciza că sumarele celor două numere conțin noi documente prin care Mihail Eminescu, I. L. Caragiale, D. Cantemir, N. Iorga, B. P. Hasdeu, G. Coșbuc, T. Maiorescu, G. Bacovia, Ioan Slavici etc. dau mînturie, în postumitate, despre viețile exemplare ale scriitorilor români clasici.

Revista *Manuscriptum* — publicație de ținută europeană — răsplătește din plin ostindia și jertfa tuturor generațiilor de istorici literari.

Ionuț NICULESCU